

Rynek Zygmunta Augusta

Współrzędne: Szerokość - 53.844121, Długość - 22.978313

Rynek Zygmunta Augusta stanowi centralny punkt miasta, wykładany granitową kostką, wytyczony w 1550 r. przez kuratora Joba Preytfusa.

Przenieśmy się jednak do początków Augustowa datowanych na XIII w. Do końca tego wieku tereny dzisiejszego Augustowa należały do ziem zamieszkiwanych przez plemię Jaćwignów, pokonanych ostatecznie w 1283 roku przez zakon krzyżacki. Pod koniec XIV wieku nad rzeką Nettą istniał niewielki zamek krzyżacki Metenburg, doszczętnie zniszczony przez wielkiego księcia Witolda w 1392 roku. Sytuacja ustabilizowała się dopiero w 1422 roku, po podpisaniu traktatu pokojowego pomiędzy Polską i Litwą a Zakonem Krzyżackim; Augustowszczyzna znalazła się wówczas w granicach województwa trockiego. Kolejny podział administracyjny w 1520 roku przyłączył część województwa trockiego do nowo utworzonego **województwa podlaskiego**, a naturalną granicą stała się rzeka Netta.

Według legendy Augustów zawdzięcza swoje powstanie pierwszej schadzce Zygmunta Augusta i Barbary Radziwiłłówny, dla upamiętnienia której król założył w jej miejscu miasto. W istocie pierwsza pisana wzmianka o osadzie nad Nettą pochodzi z 1496 roku i dotyczy komory pobierającej cło u przeprawy rzecznej. W 1526 roku powstała tu karczma Mietha wystawiona przez Jana Radziwiłła na skrzyżowaniu szlaków handlowych z Litwy i Białorusi do Prus, Warszawy i Krakowa, która stała się załóżkiem miasta.

Do wytyczania osady na północnym brzegu Netty skierowano w 1550 roku starostę knyszyńskiego Piotra Chwalczewskiego oraz architekta i inżyniera Joba Preytfusa. Augustów prawa miejskie magdeburskie otrzymał dopiero 17 maja 1557 roku od króla Zygmunta Augusta. Jemu też miasto zawdzięcza swoją nazwę; początkowo August, potem Augustów oraz herb przedstawiający splecione ze sobą inicjały S.A. (Sigismundus Augustus), uwieńczone mitrą wielkksiążęcą.

Wytyczono wówczas rozległy rynek główny i drugi rynek wołowy, na wschód od głównego. Powstała sieć dróg; główna - Rajgrodzka wskazywała trakt na Mazowsze i do Prus, ulica Mostowa rozpoczynała drogę w kierunku Litwy. Wyrazem szczególnej troski króla było ustanowienie dwóch jarmarków w ciągu roku (na św. Piotra i Pawła oraz Nowy Rok).

Miasto rozwijało się bardzo pomyślnie. Ściągali tu osadnicy polscy, głównie z Mazowsza oraz ludność pochodzenia litewskiego i ruskiego, która jednak szybko uległa polonizacji. Na dynamiczny rozwój wskazywała też znaczna liczba

Rynek Zygmunta Augusta

osiedlających się rzemieślników, zwłaszcza piekarzy, rzeźników, szewców, kowali i kołodziejów. Wkrótce pojawiły się dwa młyny, tartak, rudnia i smolarnie.

Po kilku latach prężnego rozwoju nastąpiła seria działań wojennych, doprowadzająca miasto do ruiny. Podczas potopu szwedzkiego miasto spalili zbuntowani Tatarzy z wojsk Jana Kazimierza, którzy byli niezadowoleni z podziału łupów z bitwy pod Prostkami (1656). W czasie trzeciej wojny północnej (1700-1721) w Augustowie stacjonowały w różnym czasie wojska polskie, szwedzkie, rosyjskie, saskie i brandenburskie. Wojska, oprócz zniszczeń, przyniosły zarazę (1710), która zdziesiątkowała miejscową ludność.

Po trzecim rozbiórce Rzeczypospolitej w 1795 roku miasto zajęli Prusacy, a w latach 1807 i 1812 wojska napoleońskie. Lekką poprawę rozwoju przyniósł XIX wiek. Po Kongresie wiedeńskim w roku 1815 Augustów znalazł się w granicach Królestwa Polskiego (Kongresowego). Został stolicą nowo utworzonego województwa augustowskiego, a od 1837 roku guberni augustowskiej. Projekty rozbudowy Augustowa w stylu klasycystycznym opracował **Henryk Marconi**. W roku 1825 pod kierunkiem Ignacego Prądzyńskiego rozpoczęto budowę **Kanału Augustowskiego**.

Rozwój Augustowa został przerwany przez wybuch powstania listopadowego. W okolicach Augustowa toczyły się walki, zaś miasto przechodziło z rąk do rąk. Po powstaniu nie zrealizowano planów rozbudowy miasta. Kanał Augustowski ukończono w 1839 roku, jednak nie zyskał on planowanego znaczenia gospodarczego. W roku 1899, w związku z budową koszar carskich, Augustów uzyskał połączenia kolejowe.

Zniszczenia przyniosły miastu I wojna światowa. Augustów od września 1914 był pod okupacją Niemiecką. Niemcy opuścili miasto dopiero pod koniec lipca 1919 roku, zostawiając po sobie zniszczoną i ograbioną ziemię. Nie dane było odpocząć miastu od najeźdźców, gdyż w lipcu rok później przez Augustów przeciągnęły wojska bolszewickie. Walki z Litwinami - trwały do końca września i dopiero po ich zakończeniu miasto mogło się rozwijać. Z ożywieniem gospodarczym wiązała się głównie rozwijająca się turystyka. W 1927 roku z inspiracji Piotra Halickiego burmistrza miasta zrodziła się idea **Wenecji Północy**. Wszystko to sprawiło, iż Augustów stał się jedną z najpopularniejszych miejscowości wypoczynkowych w Polsce.

Wybuch drugiej wojny światowej po raz kolejny przerwał na długo rozwój regionu. Miejscowa ludność cierpiała prześladowania ze strony obu okupantów radzieckiego i niemieckiego. Działania wojenne zniszczyły Augustów w 70 %. Wkrótce miasto zaczęło dźwigać się z ruin. Rozpoczęto odbudowę gospodarczą. Od połowy lat dwudziestych XX wieku Augustów stał się popularnym letniskiem. Od 1993 roku miasto posiada status uzdrowiska (bogate złoża borowiny, w okolicy źródła wody mineralne).

Układ urbanistyczny (część), 1561-XIX wpisano do rejestru zabytków pod nr: 76 z 26.11.1956 oraz 96 z 13.11.1980

7 domów otaczających Rynek Zygmunta Augusta z przełomu XIX i XX również figuruje w rejestrze zabytków.